
MARIA SARHEMAA

KERESZTNEVEK KÖZNEVESÜLÉSE A FINN SZLENGBEN¹

Helsinki Egyetem, Finnugor és Skandináv Intézet

1. Bevezetés

Tanulmányom témája a köznevesüléssel létrejött szlengszavak több szempontú vizsgálata a finn nyelvben. A köznevesülés (apellativizáció) az a nyelvi változás, melynek során egy tulajdonnévi elemet közszói jelentéssel is használni kezdenek (a köznevesülésről bővebben ld. Reszegi 2022: 57–70; Takács 2007: 11–43). A köznevesülés elvileg bármilyen névtípus esetében előfordulhat. Például a *mansikki* tehenet (< *Mansikki* tipikus tehénnév), a *kakola* pedig börtönt (< *Kakola* volt börtön) jelent a szlengben (Paunonen 2000). Természetesen a személynevek is köznevesülhetnek. A hétköznapi finn nyelvhasználatban 1930 óta létezik például a *muiluttaa* ige 'politikai okokból valakit elszállít más helyre vagy az ország határain túl', amelynek háttérében a *Muilu* családnév áll, ami onnan ered, hogy Jussi Muilu volt az első „elszállító” neve (Hämäläinen 1956: 203).

Tanulmányomban elsősorban a köznevesült keresztnéveket vizsgálom. A finn köznevesülés kutatástörténetének áttekintése után három témát vizsgállok meg: a köznevesült elemet tartalmazó összetett szavakat, a 'hülyét' jelentő három kifejezést (*uuno*, *tauno*, *urpo*), valamint a *jonne* szót, amely egy viszonylag új kifejezés, ugyanis a 2000-es években az interneten köznevesült.

2. A köznevesülés kutatása Finnországban

Az első finn nyelvész, aki a köznevesülést kutatta, Simo Hämäläinen volt. Saját szavai szerint (Hämäläinen 1956: 205) nem törekedett alaposan megvizsgálni a köznevesülés jelenségét, inkább érdekes példákat igyekezett kiemelni. Hämäläinen után évtizedig nem kutatták a köznevesülést a fennisztikában, csak a 2000-es években megjelent két köznevesüléssel foglalkozó mesterszakos szakdolgozat (Puolakka 2003; Sarhema 2012).

A köznevesülés nyelvészeti szempontból figyelemre méltó téma. Először is azt kell meghatározni, milyen jelenségről van szó, ha a köznevesülésről beszélünk. Amennyiben jelentésváltozásnak tekintjük, akkor elfogadjuk, hogy

---

¹ A tanulmány *A nevek határai – a névtan határai* című workshopon 2022. november 16-án elhangzott előadás írott változata. A kutatás a Koneen Säätiön alapítvány támogatásával készült.

a tulajdonnévnek van jelentése. A tulajdonnév jelentésének vizsgálata igen kutatott téma (ld. pl. Coates 2006; Sjöblom 2006; Van Langendonck 2007; Nyström 2016; Reszegi 2021, 2022; Khoa 2022). A köznevesülés kontrasztív szempontból is megközelíthető, hiszen két nyelv között sok hasonlóság, de eltérés is lehet. Magyarországon kontrasztív szempontból is vizsgálták a köznevesülést például a finn és a magyar nyelvben (pl. Takács 2010; Sarhema–Takács 2018), illetve a magyar és a német nyelvben (Harsányi 2023).

Mivel a köznevesülés egy rendkívül sok megközelítési lehetőséget nyújtó, de még nem igazán kutatott téma Finnországban, disszertációm témájaként ezt választottam. Egyelőre a köznevesült összetett szavakat (Sarhema 2017, 2018), az *uuno*, *tauno* és *urpo* (Sarhema 2021; Sarhema 2023), illetve a *jonne* kifejezést vizsgáltam meg (Hämäläinen–Sarhema 2022; Sarhema–Hämäläinen 2022). Tanulmányomban ezeknek a kutatásoknak az eredményeit foglalom röviden össze, hogy a magyar kutatók számára is elérhetőek legyenek.

3. Köznevesült elemet tartalmazó összetett szavak

Kutatásom első szempontja azoknak a finn összetett szlengszavaknak a vizsgálata, amelyeknek valamelyik tagja köznevesült keresztnév. Ilyenek például a *lap-puliisa* 'parkolóőr' (szó szerint 'cédula' + *Liisa* női név), illetve az *oskarinkokoinen* 'alacsony ember' (szó szerint *Oskari* férfinév genitívusban + 'méretű'). Egyrészt azt vizsgáltam meg, hogy mit jelentenek a köznevesült elemet tartalmazó összetett szavak, tehát mik az attrakciós központok a kutatási anyagban, másrészt pedig azt, hogy mi a köznevesülés motivációja.

A kutatási anyagot Heikki Paunonen (2000) helsinki szlengszótárából gyűjtöttem. Bár az anyag egy helsinki szlengszótárból származik, ezek a szavak nemcsak a szlenget beszélők számára érthetőek. Az anyag 145 szót tartalmaz, amelyekből 113-ban (78%) a köznevesült keresztnév utótagként szerepel, 31-ben (21%) előtagként és egy szóban mindkettőként. A szóösszetételek 75%-a (109 db) köznevesült férfinévet, 25%-a (36 db) pedig köznevesült női nevet tartalmaz. A tipikus tehát az utótagként valamilyen férfinévet tartalmazó összetétel.

3.1. A köznevesült elemet tartalmazó összetett szavak jelentése

Paunonen (2000: 32) alapján a helsinki szleng attrakciós központjai: lány vagy nő, férfi vagy fiú, buta, kedves (ember), szexualitás, alkohol és részegség, pénz, rendőr, vidéki/paraszt (ember). Ezek közül az attrakciós központok közül némelyik jelen van az anyagomban is, konkrétan lány vagy nő / férfi vagy fiú (6 db), rendőrség (6) és vidéki/paraszt (9). Ezeken kívül az anyagban egyéb attrakciós központok is találhatóak: egyéb elfoglaltság (31), emberi tulajdonság (24), katona (8), nemzetiség (5), 'örömlány' (4) és gúnynév (4). Az alábbiakban mindegyik csoportból mutatok egy-egy példát, utána áttekintést nyújtok néhány különösen érdekes esetről:

- lány vagy nő / férfi vagy fiú: *rakoliisa* 'lány', szó szerint 'lyuk' (szlengben női nemi szervre utal) + *Liisa* (női név)

- rendőrség: *keppikalle* 'rendőr', szó szerint 'bot' + *Kalle* (férfinév)
- vidéki/paraszt: *maajussi* 'vidéki/paraszt', szó szerint 'föld' + *Jussi* (férfinév)
- egyéb elfoglaltság: *narikkamanu* 'portás', szó szerint 'ruhatár' + *Manu* (férfinév)
- emberi tulajdonság: *kuumakalle* 'könnyen felháborodó', szó szerint 'forró' + *Kalle* (férfinév)
- katona: *puskajussi* 'vadász (katona)', szó szerint 'bokor' + *Jussi* (férfinév)
- nemzetiség: *svedupetteri* 'svéd', szó szerint 'svéd' szleng forma + *Petteri* (férfinév)
- 'örömlány': *katulyyli* 'örömlány', szó szerint 'utca' + *Lyyli* (női név)
- gúnynév: *mulkkujoonas* férfi gúnynév, szó szerint 'férfi nemi szerv' megnevezése a szlengben + *Joonas* (férfinév)

Összetett szó utótagjaként leggyakrabban köznevesült név a *Mikko*, összesen 11 *-mikko* végű szó található az anyagban. A valamilyen katonát jelentő szavak fele (4) *-mikko* végű, ilyen például a *jodimikko* (szó szerint 'jód' + férfinév *Mikko*) 'egészségügyi altiszt'. A *Mikko* ugyanígy gyakori egyéb elfoglaltságot jelentő összetett szó utótagjaként is, mint pl. *ovimikko* (szó szerint 'ajtó' + *Mikko*) vagy *vahtimikko* (szó szerint 'őr' + *Mikko*), amelyek 'portást' jelentenek.

A köznevesült utótagot tartalmazó összetett szavak előtagja például helyet vagy feladatot fejezhet ki, tehát az *ovimikko* előtagja arra utal, hogy az ajtónál dolgozik, a *vahtimikko* előtagja pedig arra, hogy őrzés a feladata. A *mikko* tehát általában 'valamilyen foglalkozású embert' jelent, elvileg ki lehetne cserélni például a *mies* 'férfi' szóra. Az *ovimies* a köznyelvben valóban ugyanazt jelenti, mint *ovimikko* a szlengben, de például a *vahtimies* szó nem létezik.

Sokszor az utótagként köznevesült keresztnév jelentése akár semlegesnek ítélnélhető. Így tehát nincs nyilvánvaló oka annak, hogy pont a *mulkkujoonas*-t használják gúnynévként, és nem például a *mulkkumatti*-t vagy *mulkkuheikki*-t. Ha a köznevesült keresztnév összetett szó előtagjaként szerepel, akkor viszont azt általában nem lehet mással pótolni. Például az *aataminaikainen* 'ősregi' (szó szerint *Aatami* férfinév genitívusban + 'idejű') vagy a *marttaikäinen* 'középkorú' (szó szerint *Martta* női név + 'korú') összetett szavak előtagjának fontos szemantikai szerepe van. *Aatami* a bibliai Ádámra utal, a *martta* pedig a *Marttaliitto*-ra, amely egy finn háztartási tanácsadó egyesület, amelynek tagjait a szlenghasználók valószínűleg középkorúaknak tartják. Az említett előtagokat hasonló jelentésben nem lehet más köznevesült keresztnévvel kicserélni.

3.2. A köznevesült összetett szavak motivációja

Nem mindig könnyű meghatározni, mi a motivációja egy név köznevesülésének, csak néha átlátszó a motiváció, pl. ha egy valós személyről származik az elnevezés. Ilyen szó például a *tomppamesta* 'melegek által kedvelt hely', amely háttérben *Tom of Finland* művésznevű finn homoszexuális művész áll, aki az utóbbi évtizedekben világhírű lett. A *Tomppa* a *Tom* beceneve, a *mesta* szó pedig a helyet jelenti a helsinki szlengben.

A metaforikus vagy metonimikus használat is motiválhatja a köznevesülést. Metafora, konkrétan megszemélyesítés segítségével született a *rosvoroope* szó, amely jelentése 'olyan ATM, ami nem adja vissza a bankkártyát' (*Roope* egy finn férfinév, a *rosvo* pedig 'rablót' jelent). Így az ATM-et gyakorlatilag megszemélyesítjük a *rosvoroope* kinevezést használva. Metonímia áll a *nahkajussi* 'újonc' szó háttérben, amelynek az utótagja a *Jussi* férfinév köznevesült formája, és az előtagja 'bőrt' jelent, az újonc kopasz fejbőrére utalva.

A hangzás hasonlósága sokszor áll a szóösszetételekben köznevesült keresztnév háttérben. Jó példa erre a *parkkipirkko* 'parkolóőr' kifejezés (szó szerint 'parkolás' + női név *Pirkko*), amely utótagja nagy valószínűséggel azért lett *pirkko*, mert a hangzása hasonlít a *parkki* szó hangzására (a hasonló kezdés és a *-rkk* mássalhangzókapcsolat miatt). Ugyanígy az előbb említett *rosvoroope* utótagja valószínűleg azért lett *roope*, mert alliterál a *rosvo* előtaggal.

Talán a legnehezebben meghatározható motiváció a köznevesülés mögött a konnotáció, hiszen nagyon nehéz biztosan meghatározni, hogy egy bizonyos név köznevesülését a konnotatív jelentés okozta. Mégis lehetséges, hogy például a 'vidéki/paraszt embert' jelentő *talikkotaavetti* (szó szerint 'vasvilla' + férfinév *Taavetti*) és *junttieinari* (szó szerint 'paraszt' + *Einari* férfinév) kifejezések mögött a keresztnév negatív konnotatív jelentése áll. Meglehet, hogy a *Taavetti* és *Einari* olyan neveknek számítanak, amelyeknek „parasztos” konnotációjuk, többletjelentésük van, de ezt nemigen lehet bizonyítani.

Bár nem mindig lehet a köznevesülés motivációját megállapítani, de elmondható, hogy a köznevesült szóösszetételek legalább egy része szerkezetként elemezhető, amelyek részben sematikusak, hiszen sokszor az előtag változhat, de az utótag lexikalizált, és e séma alapján új szavakat is lehet formálni. Ilyen séma lehetne például [[főnév]+[mikko]], amely alapján olyan szavakat lehet létrehozni, mint például *tallimikko* 'lovardai kisegítő' vagy *koulumikko* 'iskolai portás'. Ezek a szavak tudtommal nem léteznek, tehát nem élő példák, de megfelelő kontextusban feltehetőleg érthetők lennének egy anyanyelvi beszélő számára.

4. *Uuno*, *tauno* és *urpo*

Az *uuno*, *tauno* és *urpo* köznevesült finn férfinévek, amelyek köznévi jelentése többek között 'hülye', 'buta' (Paunonen 2000; KS), tehát látszólag szinonimák. Kiiindulási pontom azonban a kognitív szemantika gondolata, amely szerint a jelentés változik, ha a forma változik (Langacker 1988: 10–11; ld. Haiman 1985: 21–22). Úgy vélem, hogy ez a három kifejezés nem szinonima, hanem jelentésbeli különbségek vannak köztük. Emiatt a következő kérdésekre keresem a választ: milyen jelentésekben használják az *uuno*-t, a *tauno*-t és az *urpo*-t? Milyen személyben használják őket? Melyik a legpejoratívabb kifejezés?

4.1. Az *Uuno*, *Tauno* és *Urpo* keresztnevek és a köznevesülésük

Az *Uuno* keresztnév eredete az olasz és spanyol *uno*, illetve a latin *unus* szó, amelyek jelentése 'egy'. Keresztnévként az *Uno*-t és *Uuno*-t azonban legfőképpen a skandináv országokban (Finnországot is beleértve), illetve Észtországban használják (Vilkuna 2005). Az *Uuno* az 1900-as évek első évtizedekben nagyon gyakori névnek számított, és még 1927-ben több mint 100 fiú kapta az *Uuno* nevet, de ez után csökkent a gyakorisága. Manapság még mindig nem számít gyakori névnek, bár a 2010-es években lassan kezdett megint egy kicsit gyakoribbá válni. Ennek oka a névdivat egyik tendenciája lehet, mely szerint Finnországban egy korábban gyakori név általában 80–100 év múlva újra divatos lesz (Kiviniemi 2006: 177–180).

Az *Uuno* gyakoriságára jellemző csökkenés egyik oka a köznevesülése lehet. Paunonen (2000) adatai alapján az *uuno* első köznévi adatai 1910-es évekről származnak. Az 1920-as években főleg a katonai szlengben volt gyakori, és az 1950-es években már olyan közismert volt a 'hülye' jelentése, hogy alig volt, aki ezt a nevet adta volna a gyermekének (Hämäläinen 1956: 207–208). Az *Uuno* köznevesülésének okát nem lehet biztosan tudni, de Heikki Paunonen² úgy véli, hogy az egyik oka Uno Cygnaeus (1810–1888), a „finn népiskola atyja” lehet. Meglehet, hogy az iskolások, akiknek nem tetszett az iskola, a tanárookra és az egész iskolaintézményre az alapítója nevét gúnynévként kezdték el használni.

A *Tauno* keresztnév eredete valószínűleg a karéliei *tauno* tájszó, amely jelentése 'békés', 'szelíd' (Vilkuna 2005). Így a 'hülye' jelentésűvé vált *tauno* eredete elvileg szintén ez a kareliai szó lehetne, de ezt nem tartom valószínűnek. Paunonen (2000) alapján a *Tauno* beceneve már az 1910-es években is a *Taukka* volt, amely az 1940-es években a 'hülye' jelentést kapta. A *Tauno*-nak ugyanez a jelentése a következő évtizedben alakult ki. Ezenkívül a *tauikki*, *taulapää*, *tauhki*, *tauhka* szavak szintén ezzel a jelentéssel bírnak. A hasonló hangzású szavak indíthaták el tehát a *Tauno* köznevesülését.³ A *Tauno* keresztnév gyakorisága az 1910–30-as években volt a legnagyobb, tehát a köznevesülése idejében már nem számított divatos névnek, hanem jellemzően középkorúak neve volt. Ennek is lehetett hatása a köznevesülésére.

Az *Urpo* eredete a latin *Urbanus* név (Vilkuna 2005). Soha nem volt különösen gyakori név, és manapság kifejezetten ritkán adják ezt a nevet, valószínűleg a pejoratív köznévi jelentése miatt. Paunonen (2000) adatai alapján az 1970-es években köznevesült, de a köznevesülés okát nem lehet pontosan tudni. A háttérben az affektív *urputtaa* 'panaszkodik', 'akadékoskodik' ige lehet,⁴ de a hangzásának (-*rp*-) is hatása lehet a köznevesülésre. Az -*rp*- fonosztémának számít, amely a morfémánál kisebb nyelvi elem, amelyhez bizonyos jelentés kapcsolódik (Bolinger 1950: 130; Hinton–Nichols–Ohalo 1994: 5), és több finn affektív szóban is megtalálható.

² Heikki Paunonen írásbeli közlése alapján (2018. 02. 02.).

³ Heikki Paunonen írásbeli közlése alapján (2018. 02. 02.).

⁴ Heikki Paunonen írásbeli közlése alapján (2018. 02. 02.).

4.2. Kutatási anyag

Hogy a lehető legh pontosabb választ kapjak a kutatási kérdéseimre, kétfajta anyagot is használtam. Finnországban a Kielipankki („nyelvbank”, www.kielipankki.fi) tartalmazza a nyelvi korpuszokat, amelyek a nyelv különböző regisztereit képviselik, tehát megtalálhatók benne például régi irodalmi nyelvi, újságnyelvi és internetes nyelvhasználathoz kötődő anyagok is. A korpuszok annotáltak, így a kifejezések és szerkezetek könnyen kereshetők. Mivel az *uuno*, *tauno* és *urpo* kifejezéseket inkább hétköznapi beszédnyelvben használják, megfelelő adatokat biztosít a Suomi24 korpusz (City Digital Group 2021), amely a Suomi24 internetes fórum beszélgetéseit tartalmazza, az anyaggyűjtés idejében a 2001–2016 évről. A Suomi24 az egyik legnagyobb finn közösségimédia-tér, ahol a beszélt nyelvhez hasonló írott nyelvet használnak. A Suomi24 korpuszból 500–500 példamondatot emeltem ki, és ezeket elsősorban kvalitatív szempontból elemeztem.

Mivel a korpusz anyagában néha nehéz volt meghatározni, mit is jelent pontosan a köznevesült szó, a korpusz segítségével főleg azt vizsgálom, hogy hogyan használják a kifejezéseket, tehát kire utalnak vele, és melyik személyben használják. Hogy minél teljesebb képet kapjak a szavak jelentéséről is, készítettem egy online kérdőívet is, melyre 542 választ kaptam, de miután a nem anyanyelvi válaszolók és a kiskorúak válaszait eltávolítottam, 531 válasz maradt meg az anyagban.

4.3. Miben különbözik a három kifejezés?

A három köznevesült kifejezést részben szinonimaként használják, tehát mind-egyiknek 'hülye', 'buta', 'ostoba', 'tudatlan' jelentése van (Paunonen 2000; KS), azonban léteznek különbségek is. Egyes szám első személyben leginkább az *uuno*-t használják, ami arra utal, hogy leginkább az *uuno* használandó az egymás közti feszültség enyhítésére. A *tauno* jelentése viszont sokszor 'átlagember', így nincs mindig pejoratív többletjelentése. Az *urpo*-t legtöbbször vagy általában 'hülye' jelentésben vagy gúnynévként használják, így meghatározható, hogy a konfrontációt fejezi ki a kommunikációban. A kérdőív válaszai alapján az *urpo* hülye viselkedése szándékos, de az *uuno* és a *tauno* hülye viselkedése inkább a tehetetlenségből adódik. A vizsgált kifejezések közül az *urpo* kétségtelenül a legpejoratívabb, ezt követi az *uuno* és a *tauno*.

5. Jonne

A *jonne* a vizsgált kifejezések közül a legfiatalabb, hiszen a 2000-es években köznevesült. A *jonne* a skandináv *Jon* névből származik, mely pedig a *Johannes* néven alapul (Vilkuna 2005). Az 1800-as évektől kezdve ritkán fordul elő, de az 1980-as években gyakoribb lett. 2005-ben az 53. leggyakrabban adott finn férfinév volt, a 2010-es évek óta viszont drasztikusan csökkent a gyakorisága, tehát soha nem tartozott a leggyakoribb férfinévek közé, és jellemzően egy korosztályhoz (az 1985–2010 között születettekhez) kapcsolódó név.

A Kielitoimiston sanakirja (KS) értelmező szótár szerint a *jonne* köznévfő tréfás kifejezés, amelyet a gyerekesen, ostobán viselkedő kamaszra, különösen fiúra használnak. A kutatásom szempontjából a *jonne* különösen érdekes kifejezés, mert meglehetősen pontosan nyomon lehet követni a köznevesülése folyamatát. Sokat írtak a *jonne*-ről különböző kontextusokban, például közmédiában, szakdolgozatokban és nyelvészek ismeretterjesztő írásaiban is. Ezekben az írásokban két téma, a köznevesült kifejezés eredete és jelentése gyakran ismétlődik: hogyan és miért lett a *jonne* bizonyos tulajdonságú kamaszfiút jelentő köznévfő? Milyen tulajdonságok tesznek valakit *jonne*-vé? A továbbiakban ezek az én kutatási kérdéseim is.⁵

5.1. Kutatási anyag

Sokszor említik, hogy a *jonne* a Kuvalaután köznevesült, amely egy finn anonim képfórum volt, és 2008–2010 között működött. A Kuvalauta már nem érhető el az interneten, de az Internet Archive-ban⁶ a Kuvalauta beszélgetéseinek egy része megmaradt, és ezek között 444 találat utal a *jonne* köznévfő használatára. Ezek alapján jól meg lehet a *jonne* köznevesülésének folyamatát világitani.

A *jonne* jelentésének meghatározásakor a Suomi24 korpusz hasznos forrásnak minősült. Az anyaggyűjtés idejében a korpusz a Suomi24 2001–2020-as évekről származó beszélgetéseit tartalmazta. Mivel a finn *jonne* szó nemcsak a *Jonne* köznevesült formája, hanem egy adverbium is ('amerre', 'ahova'), a homonímia miatt lehetetlen lenne egyes szám nominativusban keresni a korpuszban, így többes szám nominativus formát (*jonnet*), illetve *jonne* végű összetett szavakat kerestem. *Jonnet* kulcsszóval 2100 olyan mondatot találtam, amelyekben a köznevesült *jonne*-t használják, *jonne* végű összetett szót tartalmazó mondatból pedig 603-at.

5.2. Jonne köznevesülésének folyamata

2008 augusztusában egy Jonneweb nevű weboldal a Kuvalautát reklámozta a főoldalon, aminek következtében sok új felhasználó a Jonnewebről a Kuvalautára ment át. Az új felhasználók vélhetően fiatalabbak voltak, mint a Kuvalauta régi felhasználói, és gyerekesebben viselkedtek, ami nem tetszett a régi kuvalautásoknak, akik gúnyolni kezdték az új felhasználókat. (Hämäläinen–Sarhema 2022: 260–281.)

Az Internet Archive-ról származó adatok alapján úgy tűnik, hogy a gúnyolódásra először hosszabb formákat használtak, pl. *jonnewebiläinen* ('jonneweb-i') és *jonnewebteini* ('jonneweb-kamasz'), viszont 2009 nyarán a képzett formák és szóösszetételek helyett már a rövid *jonne* formát kezdték el használni. Arra, hogy miért történt egy jelentős változás a szóhasználatban, nem lehet teljesen biztos

⁵ A *jonne*-vel foglalkozó kutatást Lasse Hämäläinnel együtt végeztem (ld. Hämäläinen–Sarhema 2022; Sarhema – Hämäläinen 2022).

⁶ <https://archive.org/>

választ kapni, de valószínűleg a *jonnen neuvo* ('jonne tanácsa') nevű mém⁷ miatt gyakorivá vált a rövid *jonne*. A mémen kék háttérben egy kamasz fiú arca van általában kamaszokra vonatkozó szöveggel.

Ezután a *jonne* gyorsan gyakori kifejezéssé vált a Kuvalaután kívül is. A Suomi24 korpuszban az első adatai 2009 szeptemberéből vannak, és 2011-től már gyakran mondható. Ekkor már egyáltalán nem jelent semmi Jonnewebbel kapcsolatot, hanem már egy bizonyos fajta kamaszra használják.

5.3. Milyen egy *jonne*?

A *jonne*-vel kapcsolatban az életkora és a neme az egyik legjellemzőbb tulajdonság, de a szó jelentésének kiderítése szempontjából az is fontos, hogy mit csinál és hogyan viselkedik egy tipikus *jonne*. Természetesen nem mindig említik a *jonne* életkorát, de a Kuvalauta-anyagban 21, a Suomi24-ből származó anyagban 202 említés van a *jonne* életkorával kapcsolatban. Ezek alapján meghatározható, hogy egy *jonne* átlagosan 13-14 éves. A nem nehezebben kideríthető, mivel a fórumokon nem szokták azt kifejezni, hogy egy fiúra gondolnak-e, vagy *jonne* akár egy lány is lehet-e. Viszont a kutatott korpuszban sok példa van arról, hogy a *jonne* női párját említik. Ilyenkor a *jonnet* formával együtt egy lányra utaló forma szintén többes szám nominativusban jelentkezik. Ilyen lehet például egy köznevesült lánynév (*jonnat* < női név *Jonna*; *lissut* < női becenév *Lissu*), a *jonne*-ből képzett női alak (*jonnettaret* < *jonne* + *tar* női képző) vagy más lányra utaló kifejezés (*pissikset*, amely egy kamasz lányra hivatkozó pejoratív szó).

A *jonne* végű összetett szavak előtagjai alapján kideríthető, tipikusan mit csinál és hogyan viselkedik egy *jonne*. A leggyakoribb előtagok a *mopo* 'motor' és az *ES*, amely egy olcsó energiatal-márka. Ezek alapján egy *jonne* legjellemzőbb tulajdonságai a motorozás és az olcsó energiatal fogyasztása. Ezeken kívül az előtagok alapján az is meghatározható, hogy egy tipikus *jonne* sok időt tölt az interneten, videójátékokat játszik, szakközépiskolába jár (annak ellenére, hogy Finnországban a 13-14 évesek még nem járnak középiskolába!), és baseballsapkát visel.

A *jonne* megnevezést általában vagy második, vagy harmadik személyben használják, tehát nem első személyben, ami arra utal, hogy általában az ember nem akar *jonne* lenni, nem vallja be, hogy az lenne. Gúnynévként is használják sokszor.

6. Összegzés

Tanulmányomban a köznevesülést mutattam be a finn szlengben három témára koncentráva. Ezek alapján megállapítható, hogy a köznevesülés a finn szlengben – és nemcsak a szlengben, hanem egyéb hétköznapi vagy beszélt nyelvben is – produktív jelenség. Azon nevek köznevesülési folyamata és eredete, amelyek már régebben köznevesültek, nehezebben kutatható, a *jonne* szót megvizsgálva viszont megtudtuk, hogy az internetről származó korpuszok segítségével kide-

⁷ Itt látható egy példa erről a mémről: https://meemi.info/w/Jonnen_neuvo

ríthetők olyan nevek köznevesülési folyamatai is, amelyeknek apellativizációja az interneten megtörtént.

Tanulmányom áttekintést nyújt a finn nevek köznevesüléséről, de marad még sok kutatnivaló ezen a területen. Érdekes téma lehet annak vizsgálata is, milyen hatása van a névviseelőre annak, ha a keresztnéve pejoratív jelentést kap. Például az *Urpo* és *Jonne* ritka nevek lettek a köznevesülésük után, de sok névviseelő van, aki ezt a nevet már a változás előtt kapta. Ezenkívül a köznevesült nevek jellemző szerkezeti sajátosságainak vizsgálata egy széles és sokoldalú kutatási téma, amelyet a konstrukciós nyelvtan vagy a kognitív szemantika keretében lehetne megközelíteni.

Források

City Digital Group 2021. Suomi24 virkkeet -korpus 2001–2020, Korp-versio [tekstikorpus]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2021101525>

Irodalom

Bolinger, Dwight L. 1950. Rime, assonance, and morpheme analysis. *WORD* 6(2): 117–136. <https://doi.org/10.1080/00437956.1950.11659374>

Coates, Richard 2006. Properhood. *Language* 82(2): 356–382. <https://doi.org/10.1353/lan.2006.0084>

Harsányi Mihály 2023. A köznevesült utónevet tartalmazó szóösszetételek szemantikai sajátosságai a német és a magyar nyelvben. In: Takács Judit (szerk.): *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány köréből*. (Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Tudományos közleményei 48). Líceum Kiadó. Eger. 47–66.

Haiman, John 1985. *Natural Syntax*. *Cambridge Studies in Linguistics* 44. Cambridge University Press. Cambridge.

Hinton, Leanne – Nichols, Johanna – Ohala, John. 1994. Introduction: Sound-symbolic processes. In: Hinton, Leanne – Nichols, Johanna – Ohala, John (ed.), *Sound symbolism*. Cambridge University Press. Cambridge. 1–12. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511751806.001>

Hämäläinen, Simo 1956. Kynttilä otti uunon vihtorin. Erisnimien käytöstä yleisniminä. *Virittäjä* 60(3): 202–227.

Hämäläinen, Lasse – Sarhema, Maria 2022. Jonnen jäljillä. Appellatiivisen jonnen alkuvaiheet verkkokeskusteluaineistojen valossa. *Sananjalka* 64: 255–269. <https://doi.org/10.30673/sja.114194>

Khoa, Nguyen Viet 2022. Revisiting Semantic Issues of Proper Names: A Vietnamese Perspective. *Names* 70(1): 41–49. <https://doi.org/10.5195/names.2022.2378>

Kiviniemi, Eero 2006. *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

- KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, online publication 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. This publication is updated regularly. Last update 11. November 2021. (<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>) (Utolsó letöltés: 2022-02-22.)
- Langacker, Ronald W. 1988. An Overview of Cognitive Grammar. Brygida Rudzka-Ostyn (ed.), *Topics in Cognitive Linguistics*: 3–48. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/cilt.50.03lan>
- Nyström, Staffan 2016. Names and Meaning. In: Hough, Carole (ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford University Press. Oxford. Online edition. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199656431.001.0001>
- Paunonen, Heikki 2000. *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. WSOY. Helsinki.
- Puolakka, Suvi 2003. „Kuka uuno tän on duunannu?” *Suomalaisten etunimien appellatiivistuminen slangisanastossa*. Szakdolgozat. Turun yliopisto. Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Reszegi Katalin 2021. The mental and neural representation of names: A cognitive and economic point of view. In: Leibring, Katharina – Mattfolk, Leila – Neumüller, Kristina – Nyström, Staffan – Pihl, Elin (ed.): *The Economy in Names: Values, Branding and Globalization*. Department of Archives and Research, Institute for Language and Folklore. Uppsala. 119–132
- Reszegi Katalin 2022. *Kognitív szemléletű névtudományi vizsgálatok*. Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen.
- Sarhema, Maria 2012. *Oskarinkokoinen ovimikko. Etunimien appellatiivistuminen suomen ja unkarin slangiyhdyssoissa*. Szakdolgozat. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Sarhema, Maria 2017. Structures and meanings of Finnish and Hungarian appellativized slang compounds. *Onoma* 52: 87–106. <https://doi.org/10.34158/ONOMA.52/2017/5>
- Sarhema, Maria 2018. Motivation for appellativized given names in Finnish and Hungarian slang compounds. *Onomastica Uralica* 13: 291–302.
- Sarhema, Maria 2021. Tavan tauno uunoilee urpokaupungissa: Nimien Uuno, Tauno ja Urpo appellatiivistuminen ja appellatiivien käyttö Suomi24-keskustelupalstalla. *Sananjalka* 63: 103–129. <https://doi.org/10.30673/sja.107278>
- Sarhema, Maria 2023. Appellativized first names as terms of abuse: The case of the three pejorative Finnish expressions *uuno*, *tauno*, and *urpo*. *Nordic Journal of Socio-Onomastics* 3: 131–154. <https://doi.org/10.59589/noso.32023.14416>
- Sarhema, Maria – Hämäläinen, Lasse 2022. Jonnet ei muista ES-jonnea: Appellatiivisen jonnen merkitys Suomi24-keskustelufoorumilla. *Folia Uralica Debreceniensia* 29: 155–173.
- Sarhema, Maria – Takács Judit 2018. ‘Ember’ jelentésű köznevesült keresztnévek a finn és a magyar szlengben. *Folia Uralica Debreceniensia* 25: 199–213.
- Sjöblom, Paula 2006. A cognitive approach to the semantics of proper names. *Onoma* 41: 63–82.

Takács Judit 2007. *Keresztnevek jelentésváltozása. Egy tulajdonnévtípus közzóvá válásának modellje*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 86. Debrecen.

Takács Judit 2010. Kontrastiivinen katsaus yleisnimistymiseen suomen ja unkarin kielessä. *Folia Uralica Debreceniensia* 17: 159–165.

Van Langendonck, Willy 2007. *Theory and Typology of Proper Names*. Mouton de Gruyter. Berlin. <https://doi.org/10.1515/9783110197853>

Vilkuna Kustaa 2005 [1976]. *Etunimet*. 4., javított kiadás. Otava. Helsinki.

SUMMARY

Appellativization of first names in the Finnish slang

This article explores appellativization of first names in colloquial Finnish through the analysis of three subthemes. First, Finnish slang compounds which include an appellativized homonym of a first name either as a head or a modifier are analysed, e.g., *baarimikko* 'bartender' (literally 'bar' + male name *Mikko*). It is shown that such compounds often refer to an occupation or a feature of a person, and that the motivation of the appellativization varies. Secondly, in the focus are three appellativized expressions, *uuno*, *tauno*, and *urpo*. They all mean 'stupid' and are used as terms of abuse, but they also have their own meanings and usages. Thirdly, the appellativized male name *jonne* is discussed. This expression refers to a certain kind of teenage boy and has been appellativized quite recently. The analysis illustrates that the appellativization of first names is a productive phenomenon in the colloquial Finnish.